

**ПАРАЎНАННЕ НЯМЕЦКІХ І БЕЛАРУСКІХ ПРЫКАЗАК І ПРЫМАВАК
З НАЙМЕННЯМІ ЖЫВЁЛ**

Селіванова Алена Анатольёна, выкладчы, Палескі дзяржаўны ўніверсітэт
Selivanova Elena, Polessky State University, elena-seliwanowa@mail.ru

Анотацыя. Артыкул прысвечаны параўнанню прыказак і прымавак з найменнямі жывёл у нямецкай і беларускай мове, выяўленню прыказак, якія з'яўляюцца поўнымі/ няпоўнымі эквівалентамі або не маюць эквівалента з абазначэннем жывёлы ў беларускай мове.

Ключавыя словы: прыказкі, прымаўкі, нямецкая і беларуская мова, поўныя эквіваленты, няпоўныя эквіваленты.

Прыказкі і прымаўкі – найстаражытны і найбольш папулярны жанр вуснай народнай творчасці, фальклору. Фальклор (з англ. фальклор - народная мудрасць, народныя веды) – мастацкая калектыўная творчая дзейнасць народа, якая адлюстроўвае яго жыццё, погляды, ідэалы. Такім чынам, людзі адлюстроўвалі ў прыказках і прымаўках сваё стаўленне да прыроды і яе з'яў, сацыяльны і гістарычны досвед сваіх продкаў, выказвалі свой светапогляд, маральныя нормы і эстэтычныя ідэалы. Прыказкі і прымаўкі, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне, падтрымлівалі лад жыцця людзей, умацоўвалі духоўна-маральнае аблічча людзей, рэгламентавалі жыццё кожнага простага чалавека.

Прыказкі і прымаўкі адлюстроўваюць шматвяковую народную мудрасць і звычайна лёгка запамінаюцца. Старыя прыказкі жывуць і сёння ў нашай мове: і ў размове, і ў кнігах. Прыказкі ўпрыгожваюць нашу мову, робяць яе жывой, вясёлай. Прыказкі развіваюць уменне выказваць меркаванне гучным словам і яго стаўленне да жыццёвай з'явы, якая выклікала гэтае меркаванне. Гэта меркаванне аб жыцці, вынік назіранняў за жыццём, вывад з некаторых фактаў. Прыказка адлюстроўвае глыбокія і складаныя сувязі паміж рознымі жыццёвымі з'явамі, каб пераканаць слухача, нешта запатрабаваць, пахваліць ці, наадварот, нешта высмеяць.

Невычэрпная вусная народная творчасць ўводзіць сучаснага чалавека ў свет мастацкай думкі, грамадскай свядомасці людзей самых далёкіх эпох і блізкіх нам часоў. Казкі, абрадавыя песні, замовы і варожбы сыходзяць каранямі ў тысячагадовую глыбіню гісторыі. Разам з народам і яго мовай нараджаецца прымаўка, ёю жывуць людзі.

Мэта даследавання: знайсці і параўнаць прымаўкі і прыказкі з найменнямі жывёл на беларускай і нямецкай мовах, вылучыць аднолькавыя і ўласцівыя толькі нямецкай ці беларускай мове.

Фразеалагізмы і прыказкі пра жывёл адлюстроўваюць шматгадовыя назіранні чалавека за звычкамі жывёл і іх знешнім выглядам, а таксама перадаюць наша стаўленне да жывёл. Так у прыказках і прымаўках з назвамі жывёл на нямецкай і беларускай мовах адлюстроўваюцца:

- фізічныя здольнасці і якасці: галодны як воўк, глухая цяцера, кот марцовы, ранняя птушка і многія іншыя.

- знешнасць: гразны як свіння, як карова на лёдзе, як слон у пасуднай краме, гол як сакол і г. д.;

- псіхічныя якасці (ці рысы характару): назойлівы як муха, злы як сабака, ласкавае цяля, мышыны жарэбчык, ні рыба ні мяса, стары верабей, стрэляны воўк, казёл адпушчэння і г. д.;
- інтэлектуальныя якасці: разбірацца як свіння ў апельсінах, хітры як ліс і г. д.;
- навыкі, звычкі: слаць як ліс хвостом, працаваць як вол, напіцца як свіння, плакаць як бабёр, круціцца як ваверка ў коле, маўчаць як рыба, хітраваць як ліс і г.д.

Характарыстыкі, якія чалавек прыпісвае жывёлам, могуць быць сінонімамі ці істотна ад-рознівацца ў розных мовах. Напрыклад, вобраз вераб'я (ваўка) у беларускай прыказцы замяняецца вобразам зайца ў нямецкай прыказцы: стары верабей, стрэляны воўк (alter Hase). Або, напрыклад, вобраз каня ў беларускай прыказцы замяняецца вобразам слана ў нямецкай прыказцы: з камара каня рабіць (aus einer Mücke einen Elefanten machen).

Нямецкая і беларуская мова багатая прыказкамі і прымаўкамі. У кожнага народа ёсць свае прыказкі і прымаўкі, якія складаюць важную частку нацыянальнай культурнай спадчыны. У нямецкай і беларускай мовах існуе мноства прыказак і прымавак аб жывёлах, вельмі падобных па агульным сэнсе і індывідуальным значэнні слоў. Ёсць прымаўкі, дзе сэнс крыху мяняецца, але характары жывёл усё роўна падобныя. Ці ёсць прыказкі, у якіх сэнс выражаны зусім іншымі словамі, якія ўжываюцца толькі ў нямецкай ці беларускай мове. Многія прыказкі ў беларускай і нямецкай мовах маюць адну і тую ж сутнасць.

Прыклады нямецкіх і беларускіх прыказак, якія з'яўляюцца поўнымі эквівалентамі, гэта значыць найменне жывёлы ў нямецкай мове цалкам супадае з яго найменнем у беларускай мове.

Нямецкая мова	Беларуская мова
Wenn die Katze aus dem Haus ist, tanzen die Mäuse auf dem Tisch.	Кот із дому – мышы ў скокі.
Auch ein blindes Huhn findet mal ein Korn.	Нават самая няўдачлівая курыца можа час ад часу знаходзіць зерне.
Melkende Kuh.	Дойная карова.
Wie Hund und Katze.	Як кошка з сабакам.
Einem geschenkten Gaul schaut man nicht ins Maul.	Падараванаму каню ў рот не заглядаюць.
Gib einem Armen keine Fische, aber lehre ihn das Fischen.	Не кармі бедніка рыбай, а навучы яго рыбалцы.
Wenn du einen Freund brauchst, kaufe dir einen Hund.	Сабака – верны сябар.
Ein Hühnchen zu rupfen haben.	Курыцу не злавіў, а ўжо аскубаць.
Die Hunde bellen, die Karawane zieht weiter.	Сабакі брэшуць, караван ідзе.
Hunde, die bellen, beißen nicht.	Гауклівым сабака не кусаецца.
Zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen.	Адным камянем забіць двух птушак.
Der frühe Vogel fängt den Wurm.	Ранняя птушачка дзюбку калупае, а позняя вочкі прадзірае.
Wespennest.	Асінае гняздо.
Nicht Fisch nicht Fleisch.	Ні рыба ні мяса.
Krokodiltränen weinen.	Кракадзілавы слёзы ліць.
Die Katze im Sack kaufen.	Купляць ката ў мяшку.
Wie ein Elefant im Porzellanladen.	Як слон сярод фарфору.

Яшчэ адну групу складаюць прыказкі, якія з'яўляюцца няпоўнымі эквівалентамі, гэта значыць абазначэнне жывёлы ў нямецкай прыказцы не супадае з яе абазначэннем у беларускай мове.

Нямецкая мова	Беларуская мова
Den Kranken ärgert die Fliege an der Wand.	Хворага і камар злосціць.
Der Hahn im Korb sein.	Праз аднаго барана ўвесь статак паганы.
Aus einer Mücke einen Elefanten machen.	З камара каня рабіць.
Mit Speck fängt man Mäuse	Каб птушку злавіць, трэба ей зерне кінуць.
Ein alter Hase sein.	Стары (стрэляны) верабей, (стары) стрэляны воўк.
Die Katze lässt das Mäusen nicht.	Колькі ваўка ні кармі, ён усё роўна ў лес уцячэ.
Jeder Hahn ist König auf seinem Mist.	У кожнай лісіцы свой хвост.
Eine Schwalbe macht noch keinen Sommer.	Першы шпак вясны не робіць.
In der Not frisst der Teufel Fliegen.	Калі няма рыб, добры і грыб.

Прыказкі, якія не маюць эквівалента з абазначэннем жывёлы ў беларускай мове.

Нямецкая мова	Беларуская мова
Wie von der Tarantel gestochen.	Як ужалены.
Das Ei will klüger als die Henne sein.	Малы вялікага не павучыць.
Jemandem einen Bären aufbinden.	Увесці ў зман.
Eine dumme Gans.	Дурная галава.
Den Vogel abschießen.	Трапіць у мішэнь.
Der hat doch einen Vogel.	У яго не ўсе ляпачкі гараць.

У выніку аналізу, параўнання і супастаўленні нямецкіх і беларускіх прыказак, можна зрабіць выснову, што выявы жывёл нясуць розную эмацыйную нагрузку. Немцы і беларусы маюць свой уласны падыход да прыказак пра жывёл. Найбольшую групу складаюць прыказкі, якія маюць аднолькавы сэнс у беларускай і нямецкай мовах; ёсць прыказкі, якія маюць розныя значэнні, але падобныя ўласцівасці жывёл; ёсць прыказкі, якія не маюць эквівалента з абазначэннем жывёлы ў беларускай мове, паколькі гісторыя развіцця кожнага народа індывідуальная.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Лепешаў, І.Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І.Я. Лепешаў. – Мн.: БелЭн, 2004. – 448 с.
2. Duden. Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten. Band II. – Mannheim-Leipzig- Zürich; Duden, 1997